

DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.03>

УДК 343.98

О. Ю. Булулуков,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1598-0542>, e-mail: oblehrer@gmail.com

ПРЕДМЕТ ТАКТИЧНОГО РІШЕННЯ В КРИМІНАЛІСТИЦІ

Розглянуто дискусійні питання щодо наявності предмета рішень (зокрема, тактичних рішень) у криміналістиці. Висловлено думки щодо предмета тактичних рішень у криміналістиці.

Проаналізовано визначення тактичного рішення, наведені в науковій літературі, й виокремлено предмет тактичного рішення. На підставі розгляду визначено предмет тактичного рішення в криміналістиці, у складі якого виокремлено тактичні, технічні, організаційні й інші засоби криміналістики.

Ключові слова: тактичне рішення, теорія прийняття рішень, предмет тактичного рішення.

Постановка наукової проблеми. Дослідження предмета тактичного рішення зумовлено необхідністю з'ясувати його місце у структурі рішення. Правильне обрання предмета тактичного рішення сприяє ефективності тактичного впливу, що є важливим для досягнення мети рішення. Інформація про вчинений злочин, яку отримує особа, що здійснює розслідування, потребує використання тактичних рішень задля зміни слідчої ситуації й окремих її компонентів. Низка тактичних рішень, які ухвалюють під час розслідування злочинів, у кожному конкретному випадку має свою мету, досягнути якої можна за умови правильного визначення предмета рішення.

Питання предмета тактичного рішення ми вже розглядали¹. Водночас у науковій літературі бракує досліджень з цієї проблематики. На нашу думку, дослідження предмета тактичного рішення дасть змогу знайти додаткові аргументи його наявності в структурі рішення та сприятиме конструктивній дискусії із цього питання.

Аналіз основних досліджень і публікацій. У науковій літературі розгляд поняття тактичних рішень та їх предмета знаходимо в роботах Р. С. Белкіна, В. М. Бикова, О. Ю. Головіна, Л. Я. Драпкіна, І. О. Копилова, Ю. І. Новіка, Д. О. Солодова, С. І. Цвєткова, Г. С. Шостак, М. Г. Шурухнова, С. Ю. Якушина² та ін. Ці науковці у своїх визначеннях тактичного рішення

¹ Булулуков О. Ю. До питання про предмет тактичного рішення під час розслідування злочинів//*Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*: зб. наук. пр. 2017. Т. XIX. С. 62—69.

² Белкин Р. С. Курс советской криминалистики: в 3 т. Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. Москва, 1979. С. 91 ; Его же. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории — к практике. Москва, 1988. С. 104—

звернули увагу на засоби досягнення мети рішення, що, на нашу думку, і є його предметом.

Мета статті — аргументувати наявність предмета в тактичному рішенні й виокремити його шляхом аналізу й синтезу наукових робіт та інших літературних джерел за цією проблематикою.

Викладення основного матеріалу дослідження. Пильну увагу до визначення предмета тактичного рішення зумовлено необхідністю всебічного дослідження цього поняття. Попередній розгляд згаданої проблематики¹ не охопив повною мірою всі наявні аргументи щодо існування предмета в тактичному рішенні, а це спонукало до поновлення дослідження та пошуків додаткових аргументів із цього питання.

Для розв'язання поставленого завдання спочатку необхідно розглянути етимологію терміна «предмет».

У сучасній довідковій літературі термін «предмет» — це «те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність кого-, чого-небудь»².

136 ; Его же. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики. Москва, 2001. С. 160—162 ; Его же. Криминалистическая энциклопедия. 2-е изд., доп. Москва, 2000. С. 219 ; Его же. Курс криминалистики: в 3 т. Т. 3: Криминалистические средства, приемы и рекомендации. Москва, 1997. С. 156—201 ; Быков В. М. Тактическое решение следователя//*Уголовно-правовые и процессуальные гарантии защиты конституционных прав граждан*. Калинин, 1980. С. 114 ; Головин А. Ю. Криминалистическая систематика: монография. Москва, 2002. С. 253 ; Драпкин Л. Я. Решения следователя и тактические приемы в структуре процессуальных действий//*Следственные действия (криминалистические и процессуальные аспекты)*: межвуз. сб. науч. тр./редкол. И. Ф. Герасимов, Л. Я. Драпкин и др. Свердловск, 1983. С. 12 ; Копылов И. А. Следственная ситуация и тактическое решение: учеб. пособ. Волгоград, 1988. С. 9 ; Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмичов Я. В., Удовенко Ж. В., Хильченко С. В. Криміналістика: питання і відповіді: навч. посіб. Київ, 2011. С. 166—167 ; Новик Ю. И. Научные основы принятия тактических решений при производстве следственных действий: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Минск. 1979. С. 3—20 ; Солодов Д. А. Процессуальные и тактические решения следователя (сущность, проблемы оптимизации принятия): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Воронеж, 2003. С. 11 ; Цветков С. И. Состояние и перспективы использования данных науки управления в криминалистике: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1977. С. 8—9 ; Его же. Криминалистическая теория принятия тактических решений: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Москва, 1992. 41 с. ; Шостаг Г. С. Тактическое решение и его значение в работе следователя//*Теория и практика криминалистики и судебной экспертизы*. Саратов, 1978. С. 43—44 ; Шурухнов Н. Г. Криминалистика: учеб. пособ. Москва, 2002. С. 221 ; Якушин С. Ю. Тактические решения следователя и средства их реализации при расследовании преступлений: исходные положения частной криминалистической теории//*Ученые записки Казанского гос. ун-та*. Казань, 2008. Т. 150. Кн. 5. С. 240.

¹ Булукуков О. Ю. Знач. твір.

² Великий тлумачний словник сучасної української мови/уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь, 2005. С. 1104.

У філософії предмет — це «те, на що спрямовані думка або дія суб'єкта»¹, схожі визначення також наводять інші довідкові джерела².

Провідною мотивацією наявності у тактичного рішення предмета є акцент на наявності предмета у рішенні, що спостерігаємо ще у творах давніх філософів. Значну увагу цьому питанню приділив Арістотель. На думку давньогрецького енциклопедиста, предметом рішення є «засоби досягнення мети»³ [Тут і далі переклад з російської наш.— *Прим. авт.*].

Для докладного розгляду зазначеного питання звернімося до окремих аспектів теорії прийняття рішень. Загальновідомо, що у структурі рішення завжди є мета, заради досягнення якої приймають рішення, та засоби, які сприяють досягненню цієї мети. Зазначені елементи по-різному втілено в рішенні. Мета (як певний інтелектуальний чинник) виявляється в рішенні у вигляді того, чого хтось «хоче досягти»⁴, що спрямовує дії особи, яка ухвалює рішення. Свідомо людина прагне досягти поставленої мети й остання сприяє формуванню теоретичної конструкції рішення щодо реалізації намірів і прагнень людини. Мета — це оболонка, у якій відбуваються процеси формування (прийняття) і реалізації рішення. Мета визначає сутність рішення, яке буде обрано, та наповнює його певним змістом. Проте, мету (як теоретичну основу будь-якого рішення) утілено лише тоді, коли рішення вже прийнято, наслідком такого прийняття є певний результат. Звісно, не кожен результат прийнятого рішення є бажаним і передбачуваним. Результат рішення, як і його мета, залежить від іншого структурного елемента рішення, а саме — від засобів, обраних для досягнення мети та здобуття бажаного результату. На перший погляд, засоби досягнення мети є другорядним елементом у прийнятті рішення, проте, таке враження є помилковим. Уявімо, що ми маємо на меті придбати автомобіль. Чудова мета, яка в сучасних умовах є пріоритетною для значної частини людства, особливо чоловічої статі. Однак, для здійснення такої купівлі необхідні кошти, що є засобом досягнення мети — придбання автомобіля. Отже, необхідні для досягнення поставленої мети засоби та сама мета кореспондують між собою. Водночас (якщо в рішенні щодо придбання автомобіля мета формується у нашій свідомості у вигляді певного уявлення) засоби, тобто кошти для такого придбання, є реальним фактором, що сприяє досягненню мети та здобуттю необхідного результату. Так, засоби досягнення мети у зв'язці «мета — засоби», посідають особливе місце саме тому, що

¹ Предмет/Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82> (дата звернення: 10.11.2020).

² Словник української мови: в 11 т. Т. 7/Інститут мовознавства АН УРСР; за ред. акад. І. К. Білодіда. Київ, 1976. С. 527.

³ Арістотель. Сочинения: в 4 т. Т. 4/под ред. А. И. Доватур, Ф. Х. Кессиди/перевод с древнегреч. Н. В. Брагинской, М. Л. Гаспарова, С. А. Жебелева, Т. А. Миллер. Москва, 1983. С. 102—103.

⁴ Великий тлумачний словник ... С. 661.

вони впливають на здобуття бажаного результату, відповідно, впливають і на постановку загальної мети рішення. Саме засоби під час реалізації рішення сприяють «матеріалізації» мети рішення, остаточному переходу мрії/прагнення людини у мету. Такий підхід до місця засобів досягнення мети рішення в структурі рішення є виправданим, тому що саме засоби є матеріалізованими елементами рішення і саме вони є предметом рішення. Такий висновок базується на: а) визначенні виду і якості засобів досягнення мети (на що і спрямовані думки особи, яка ухвалює рішення); б) волевиявленні особи, що приймає рішення, спрямованому на визначення оптимального варіанту застосування цих засобів; в) реалізації рішення — діях певної особи із застосування цих засобів.

Наведена аргументація дає підстави вважати, що за будь-яких умов предметом рішення є засоби, що сприяють його реалізації та досягненню його мети.

Досліджувані нами тактичні рішення не є винятком: їх предмет також пов'язаний із засобами реалізації рішення. Такий висновок ґрунтується на необхідності у деяких випадках здолати протидію розслідуванню чи здобути необхідну інформацію про вчинений злочин в умовах замовчування її певними особами. Використання засобів криміналістики в тактичних рішеннях для досягнення мети розслідування є об'єктивним і необхідним фактором, зумовленим необхідністю діяти (або не діяти) у ситуації, що склалася, задля визначення обставин вчинення злочину. Отже, теоретичні погляди Арістотеля на визначення предмета рішення можна поширити й на тактичні рішення в криміналістиці, що застосовують під час досудового слідства.

У науковій літературі в різний час сформульовано багато визначень тактичного рішення та достатньо досліджено це поняття. Для того щоб виокремити предмет в наявних визначеннях тактичного рішення, маємо їх проаналізувати.

Так, С. І. Цветков визначає тактичне рішення як заснований на «аналізі слідчої ситуації висновок про необхідність проведення однієї або декількох слідчих дій і застосуванні певних тактичних прийомів і техніко-криміналістичних засобів певними особами і в певній послідовності з метою найбільш ефективного здійснення збирання, дослідження, оцінки і використання доказів»¹. Предметом тактичного рішення, зважаючи на це визначення, є «проведення однієї або декількох слідчих (розшукових) дій і застосування певних тактичних прийомів і техніко-криміналістичних засобів». Вважаємо, що у наведеному визначенні тактичного рішення деталізація засобів і прийомів не повною мірою відображає всі можливості, які можна використати у разі прийняття тактичних рішень.

У визначенні, запропонованому І. О. Копиловим, тактичне рішення є «висновком щодо зміни слідчої ситуації засобами криміналістичної тактики, що найбільш відповідають обставинці, що склалася, з метою швидкого

¹ Цветков С. И. Указ. соч.

і повного розслідування злочину»¹. Предметом тактичного рішення, спираючись на наведене визначення, є «використання засобів криміналістичної тактики для зміни слідчої ситуації». Вказівка у визначенні на реалізацію тактичного рішення лише засобами криміналістичної тактики не виправдано обмежує засоби, які можна застосувати для прийняття тактичного рішення.

Дещо в інший спосіб предмет тактичного рішення визначає О. Ю. Головін. На думку науковця, тактичне рішення — це «заснований на результатах оцінки сформованої слідчої ситуації висновок слідчого про характер тактичного завдання, що стоїть перед ним, і основні прийоми, способи і засоби його вирішення»². Предметом тактичного рішення (згідно із цим визначенням) є «основні прийоми, способи і засоби» розв'язання тактичного завдання. Дискусійним є питання щодо *основних прийомів, способів і засобів*. Що мав на увазі автор, виокремлюючи *основні прийоми, способи і засоби*? Як відомо, під час розслідування кримінальних правопорушень застосовують усі наявні засоби криміналістики, зокрема — криміналістичної тактики. Розподілити такі засоби на основні й решту неможливо, оскільки їхнє значення зумовлено ефективністю використання в кожній окремій слідчій ситуації.

На думку Г. С. Шостака, тактичне рішення — «це такий, що не суперечить закону, заснований на наукових положеннях криміналістики й інших наук, вибраний з кількох, після попереднього аналізу й обмірковування, найбільш ефективний альтернативний варіант дій, спрямованих на досягнення визначеної мети і завдань у сформованій слідчій ситуації»³. У такому формулюванні його автор у загальному вигляді визначає предмет тактичного рішення, зауважуючи, що це «альтернативний варіант дій, спрямованих на досягнення визначеної мети й завдань». Ми вважаємо, що використання у наведеному визначенні фрази «альтернативний варіант дій» не дає змоги уявити засоби, які можуть сприяти досягненню мети рішення: названі засоби тактичного рішення визначено досить абстрактно, що не відображає усіх можливих варіантів, навіть у загальному вигляді.

У роботі Ю. І. Новіка знаходимо таке визначення тактичного рішення: «Уявна динамічна модель слідчої дії, яка сформувалася у свідомості слідчого на основі вибору, у межах кримінально-процесуального закону, з наукових рекомендацій криміналістичної тактики, а також обліку й застосування кримінально-процесуальних норм, що регулюють проведення цієї слідчої дії та мають тактичний зміст»⁴. Ми вважаємо, що чітко визначити

¹ Копылов И. А. Указ. соч.

² Головин А. Ю. Указ. соч. С. 254.

³ Шостак Г. С. Указ. соч.

⁴ Новик Ю. И. Указ. соч. С. 9. (Аналогічно визначено тактичне рішення і в дослідженні: Дулов А. В., Новик Ю. И. Понятие и структура тактического решения, принимаемого следователем при производстве следственного действия//*Теоретические проблемы криминалистической тактики*: межвуз. сб. науч. тр. Свердловск, 1981. С. 47).

предмет тактичного рішення із цього формулювання доволі складно. Однак, вказівка на те, що рішення як модель сформувалося на основі «вибору... з наукових рекомендацій криміналістичної тактики» дає підстави вважати останні, на думку Ю. І. Новіка, предметом тактичного рішення. До того ж вказівка лише на рекомендації криміналістичної тактики (як засоби реалізації тактичного рішення) не відповідає дійсності. Діапазон засобів, які можна використати, значно більший та не обмежується лише «рекомендаціями криміналістичної тактики».

Визначення тактичного рішення також наведено у працях Л. Я. Драпкина, присвячених проблемам криміналістичної тактики. На його думку, тактичне рішення являє собою «уявну модель найбільш оптимальних способів дій і лінії поведінки у процесі виявлення, дослідження, використання інформації, її джерел (носіїв), досягнення інших цілей кримінального судочинства»¹. У цьому визначенні предметом можна вважати «оптимальні способи дій і лінію поведінки» певної особи, що приймає тактичне рішення. Водночас таке визначення у скороченому вигляді називає можливі засоби реалізації тактичного рішення.

Доволі чітко предмет тактичного рішення визначає Р. С. Белкін: «Тактичне рішення — це вибір мети тактичного впливу на слідчу ситуацію загалом або на окремі її компоненти, на перебіг і результати процесу розслідування та його елементи й визначення методів, прийомів і засобів досягнення цієї мети»². Отже, досягти мети рішення можна завдяки використанню «методів, прийомів і засобів», що і є предметом тактичного рішення. Посилання на «методи, прийоми і засоби» як такі, що сприяють досягненню мети тактичного впливу,— якнайкраще виокремлює їх, підкреслюючи їхнє значення у структурі рішення.

Розглядаючи визначення тактичного рішення, М. Г. Шурухнов бачить у ньому «процес вибору мети тактичного впливу на слідчу ситуацію загалом або на її окремі компоненти, визначення лінії власної поведінки слідчого (дізнавача), найбільш ефективних науково-технічних засобів, прийомів і методів досягнення цієї мети»³. Зважаючи на це формулювання, предметом тактичного рішення є «визначення лінії власної поведінки слідчого (дізнавача), найбільш ефективних науково-технічних засобів, прийомів і методів досягнення... мети». Таке визначення предмета тактичного рішення подібне до визначення попереднього автора. Вираз «визначення лінії

¹ Драпкин Л. Я. Указ. соч.

² Белкин Р. С. Курс советской криминалистики: ... ; Его же. Криминалистика: проблемы, тенденции С. 110 ; Его же. Курс криминалистики: С. 163 ; Его же. Криминалистическая энциклопедия. ... ; Его же. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня. Такої самої думки щодо визначення тактичного рішення В. Ю. Шепітько (*див.*: Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. та ін. Криміналістика: підручник/за ред. В. Ю. Шепітька. 5-те вид., перероб. та допов. Київ, 2016. С. 236).

³ Шурухнов Н. Г. Указ. соч.

власної поведінки слідчого (дізнавача)», на нашу думку, є зайвим: через те, що вибір лінії поведінки і є прийомом, на використанні якого наголошує автор у визначенні тактичного рішення.

Аналізуючи визначення тактичного рішення у дослідженнях Д. О. Солодова, можна дійти висновку, що предмет тактичного рішення у цьому визначенні посідає особливе місце. Так, науковець наголошує, що тактичне рішення — це «вибір слідчим раціонального й допустимого способу (слідчої чи іншої процесуальної дії, тактичного прийому, операції) попередження та подолання протидії розслідуванню злочину й нейтралізації негативних результатів такого впливу»¹. Отже, предметом рішення, на думку цього автора, є «вибір слідчим раціонального і допустимого способу (слідчої чи іншої процесуальної дії, тактичного прийому, операції)». Ми вважаємо, що визначення засобів досягнення поставленої мети лише «способами» виконання слідчим «процесуальних дій, тактичних прийомів, операцій» не відображає усіх можливих засобів, які можуть сприяти досягненню мети.

Цікавий підхід до визначення предмета тактичного рішення знаходимо у В. М. Бикова. Так, на думку останнього, «тактичне рішення — це рішення слідчого, ухвалене у межах його компетенції із дотриманням законності, на підставі відомих обставин злочину та слідчої ситуації, що склалася, яке полягає у відборі з усіх можливих варіантів рішень найбільш оптимальних прийому, способу та засобу розслідування злочину, спрямованих на досягнення цілей кримінального процесу»². Предмет тактичного рішення, що є у цьому визначенні, — це знаходження «найбільш оптимального прийому, способу та засобу розслідування злочину». Викладення предмета тактичного рішення у такий спосіб, з одного боку, узагальнює інструменти, які може використати слідчий для досягнення мети рішення, а з іншого — точно відображає те, що сприятиме їх досягненню.

На думку І. М. Лузгіна, «тактичне рішення полягає у знаходженні слідчим певної лінії поведінки у конкретній ситуації»³: ані мета, ані засоби досягнення її у цьому визначенні відсутні. Тому ми вважаємо це визначення умовиводом щодо призначення тактичного рішення.

Доволі просто і водночас точно визначає предмет тактичного рішення А. В. Кофанов. Тактичне рішення, на його думку, є «вольовим актом слідчого, що полягає у визначенні мети, а також засобів і способів її досягнення»⁴. Визначення предмета тактичного рішення А. В. Кофановим видається нам найбільш вдалим у зв'язку з тим, що «визначення засобів і способів»

¹ Солодов Д. А. Указ. соч.

² Быков В. М. Указ. соч.

³ Лузгин И. М. Моделирование при расследовании преступлений. Москва, 1981. С. 92.

⁴ Кофанов А. В., Кобилянський О. Л., Кузьмічов Я. В., Удовенко Ж. В., Хільченко С. В. Зазнач. твір.

спрямовано на досягнення поставленої мети у контексті певного вольового акту слідчого.

Одне з цікавих визначень тактичного рішення сформулював С. Ю. Якушин: тактичне рішення — це «певний вольовий та інтелектуальний акт, заснований на аналізі ситуації, що склалася, знанні способів і механізмів злочинів, наукових рекомендацій криміналістики, особистому досвіді розслідування й інтуїції особи, яка його ухвалює, що сприяє вибору найбільш оптимального варіанта дій у конкретних тактичних умовах»¹. Аналізуючи це визначення з точки зору вичленення з нього його предмета, можна зауважити певну завуальованість його у тексті. Автор наголошує на певних знаннях особи, яка ухвалює рішення щодо «способів і механізмів злочинів, наукових рекомендацій криміналістики», що, зі свого боку, сприяє вибору найбільш оптимального варіанту дій. Із підтексту змісту визначення тактичного рішення випливає, що саме згадані знання сприяють вибору певних дій. Проте, у визначенні ані слова про мету дій, що негативно впливає на визначення предмета тактичного рішення.

Висновки. Аналіз предмета рішення (спираючись на загальні положення теорії прийняття рішень та чинних основних визначень тактичних рішень, що мають місце в науковій літературі) дає змогу дійти таких висновків. *По-перше*, тактичне рішення має свій предмет, яким є засоби його реалізації та досягнення мети. *По-друге*, на нашу думку, у широкому розумінні «предметом тактичного рішення є: а) система теоретичних підходів до формування тактичного рішення (щодо його моделі, способу дії, мети впливу); б) певна варіантність тактичного впливу на слідчу ситуацію або її складові <...>; в) час, місце і виконавці рішення на стадії його реалізації»². Предмет тактичного рішення знаходить своє відбиття у визначенні тактичного рішення у стислому вигляді — як застосування тактичних, технічних, організаційних і інших засобів криміналістики під час розслідування (судового розгляду) злочинів певного виду для досягнення поставленої мети.

References

- Aristotel. (1983) *Sochineniia*: v 4 t. T. 4. A. I. Dovatur, F. Kh. Kessidi. (Eds.) *Perevod s drevnegrech*. N. V. Braginskoi, M. L. Gasparova, S. A. Zhebeleva, T. A. Miller. Moscow [in Russian].
- Belkin, R. S. (2001). *Kriminalistika: problemy segodniashnego dnia. Zlobodnevnye voprosy rossiiskoi kriminalistiki*. Moscow [in Russian].
- Belkin, R. S. (1988). *Kriminalistika: problemy, tendentsii, perspektivy. Ot teorii — k praktike*. Moscow [in Russian].
- Belkin, R. S. (2000). *Kriminalisticheskaia entsiklopediia*. 2-e izd., dop. Moscow [in Russian].
- Belkin, R. S. (1997). *Kurs kriminalistiki*: v 3 t. T. 3: *Kriminalisticheskie sredstva, priemy i rekomendatsii*. Moscow [in Russian].

¹ Якушин С. Ю. Указ. соч.

² Булулуков О. Ю. Зазнач. твір. С. 69.

- Belkin, R. S. (1979). *Kurs sovetskoï kriminalistiki*: v 3 t. T. 3: Kriminalisticheskie sredstva, priemy i rekomendatsii. Moscow [in Russian].
- Bululukov, O. Yu. (2017). Do pytannia pro predmet taktichnoho rishennia pid chas rozsliduvannia zlochyniv. *Naukovi pratsi Natsionalnoho universytetu «Odeska yurydychna akademiia»*: zb. nauk. pr. T. XIX. [in Ukrainian].
- Bykov, V. M. (1980) *Takticheskoe reshenie sledovatelja. Ugolovno-pravovye i protsessualnye garantii zashchity konstitucionnykh prav grazhdan*. Kalinin [in Russian].
- Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoï movy*. (2005). Ed.: V. T. Busel. Kyiv; Irpin [in Ukrainian].
- Golovin, A. Iu. (2002). *Kriminalisticheskaia sistematika*: monografija. Moscow [in Russian].
- Drapkin, L. Ia. (1983). Resheniia sledovatelja i takticheskie priemy v strukture protsessualnykh deistvii. *Sledstvennye deistviia (kriminalisticheskie i protsessualnye aspekty)*: mezhvuz. sb. nauch. tr. Eds.: I. F. Gerasimov, L. Ia. Drapkin i dr. Sverdlovsk [in Russian].
- Dulov, A. V., Novik, Iu. I. (1981). Poniatie i struktura takticheskogo resheniia, prinimae-mogo sledovatelem pri proizvodstve sledstvennogo deistviia. *Teoreticheskie problemy kriminalisticheskoi taktiki*: mezhvuz. sb. nauch. tr. Sverdlovsk [in Russian].
- Kopylov, I. A. (1988). *Sledstvennaia situatsiia i takticheskoe reshenie*: ucheb. posob. Volgograd [in Russian].
- Kofanov, A. V., Kobyljanski, O. L., Kuzmichov, Ya. V., Udovenko, Zh. V., Khilchenko, S. V. (2011). *Kryminalistyka: pytannia i vidpovidi*: navch. posib. Kyiv [in Ukrainian].
- Luzgin, I. M. (1981). *Modelirovanie pri rassledovanii prestuplenii*. Moscow [in Russian].
- Novik, Iu. I. (1979). *Nauchnye osnovy priniatiia takticheskikh reshenii pri proizvodstve sledstvennykh deistvii*. (Abstract of candidates thesis). Minsk [in Russian].
- Predmet/Vikipediia*. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BC%D0%B5%D1%82> (data zvernennia: 10.11.2020) [in Ukrainian].
- Slovník ukrainskoï movy*: v 11 t. (1976). T. 7. Instytut movoznavstva AN URSS; Ed.: I. K. Bilodida. Kyiv [in Ukrainian].
- Solodov, D. A. (2003). *Protsessualnye i takticheskie resheniia sledovatelja (sushchnost, problemy optimizatsii priniatiia)*. (Abstract of candidates thesis). Voronezh [in Russian].
- Tsvetkov, S. I. (1992). *Kriminalisticheskaia teoriia priniatiia takticheskikh reshenii*: avtoref. dis. ... d-ra iurid. nauk. Moscow [in Russian].
- Tsvetkov, S. I. (1977). *Sostoianie i perspektivy ispolzovannia dannykh nauki upravleniia v kriminalistike*. (Abstract of candidates thesis). Moscow [in Russian].
- Shepitko, V. Yu., Konovalova, V. O., Zhuravel, V. A. ta in. (2016). *Kryminalistyka: pidruchnyk*. Ed.: V. Yu. Shepitko. 5-te vyd., pererob. ta dopov. Kyiv [in Ukrainian].
- Shostak, G. S. (1978). Takticheskoe reshenie i ego znachenie v rabote sledovatelja. *Teoriia i praktika kriminalistiki i sudebnoi ekspertizy*. Saratov [in Russian].
- Shurukhnov, N. G. (2002). *Kriminalistika*: ucheb. posob. Moscow [in Russian].
- Iakushin, S. Iu. (2008). Takticheskie resheniia sledovatelja i sredstva ikh realizatsii pri rassledovanii prestuplenii: iskhodnye položeniiia chastnoi kriminalisticheskoi teorii. *Uchenye zapiski Kazanskogo gos. un-ta. Kazan*. T. 150. Kn. 5 [in Russian].

О. Ю. Будлуков
ПРЕДМЕТ ТАКТИЧЕСКОГО РЕШЕНИЯ
В КРИМИНАЛИСТИКЕ

Рассмотрены дискуссионные вопросы о наличии предмета решений (в частности, тактических решений) в криминалистике. Высказано мнение относительно предмета тактических решений в криминалистике. Акцентируется внимание на том, что исследование предмета тактического решения обусловлено необходимостью определить его место в структуре решения. Правильное избрание предмета тактического решения способствует эффективности тактического воздействия, являясь важным для достижения цели решения.

Цель статьи — аргументировать наличие у тактического решения предмета и выделить его в виде конкретных средств криминалистики, используемых при расследовании преступлений.

Методы исследования — формально-логические методы познания (анализ, синтез, обобщение, аналогия).

Для решения поставленной задачи рассмотрена этимология термина «предмет». Основой мотивации о наличии предмета тактического решения послужили труды древнегреческого философа-энциклопедиста Аристотеля. По мнению учёного, предметом решения являются «средства достижения цели». Для детального изучения этого вопроса рассмотрены отдельные аспекты теории принятия решений. В исследовании акцент сделан на том, что в структуре решения всегда есть цель, ради достижения которой принимается это решение, и средства, способствующие достижению указанной цели. Все эти элементы по-разному проявляются в решении. Цель (как некий интеллектуальный фактор) проявляется в решении в виде того, чего кто-то хочет достичь, что направляет действия лица, принимающего решение. Цель и её достижение прямо зависят от средств, выбранных для достижения цели. Указанные средства являются «материализованными» элементами решения, что позволяет отнести их к предмету решения. Приведены следующие аргументы в пользу средств достижения цели решения как его предмета: а) на определение вида и качества средств достижения цели направлены мысли лица, принимающего решение; б) волеизъявление лица, принимающего решение, направлено на выбор оптимального варианта применения определённых средств; в) реализация решения — это действие по применению определённых средств.

Для подтверждения своих выводов автор проанализировал имеющиеся в научной литературе определения тактического решения и из их содержания вычленил средства достижения цели решения. В заключение работы названы средства криминалистики, которые могут являться предметом тактического решения.

Ключевые слова: тактическое решение, теория принятия решений, предмет тактического решения.

O. Bululukov

THE SUBJECT OF TACTICAL DECISION IN CRIMINALISTICS

Questions under discussion as to the presence of decisions subject (in particular, of tactical decisions in criminalistics) are considered. An opinion was expressed regarding the subject of tactical decisions in criminalistics. Attention is drawn to the fact that study of the subject of a tactical decision is conditioned by the need to determine its place in the structure of a decision. The appropriate choice of the subject of a tactical decision contributes to the effectiveness of tactical influence and is important for achieving the goal of decision.

The Article purpose is to substantiate the presence of subject in a tactical decision and to define it as forms of specific forensic tools and techniques used while crimes investigation.

Research methods: formal logical methods of cognition (analysis, synthesis, generalization, analogy).

To accomplish the task at hand, the etymology of the term “subject” is considered. Publications of the ancient philosopher Aristotle were the basis of motivation on the presence of the subject in a tactical decision. According to the scientist, “means to achieve the goal” are the subject of a decision. For a detailed study of this issue, some aspects of decision theory are outlined. Emphasis in the study was placed on the fact that in the structure of a decision there is always a goal, for the sake of which decision is taken, and means that contribute to the achievement of this goal. These elements manifest themselves differently in a decision. The goal (as a certain intellectual factor) manifests itself in a decision in the form of what someone “wants to achieve” and that directs actions of a decision-maker. The goal and its achievement are in direct proportion to means chosen to achieve the goal. The mentioned means are “materialized” elements of a decision, which allows them to be attributed to the subject of a decision. The following arguments are outlined in favor of means for achieving the goal of decision as its subject: a) thoughts of a decision-maker are directed at determining the type and quality of means for achieving goal; b) the expression of the will of a person making the decision is aimed at determining the optimal option for the use of certain means; c) implementation of a decision is an action on the application of certain means.

To validate his findings, the author analyzed the definitions of a tactical decision available in the scientific literature and isolated the means of achieving the decision goal from their content. In the article conclusion, forensic tools and techniques are listed, which may be the subject of a tactical decision.

Keywords: tactical decision, decision theory, the subject of a tactical decision.

Надійшла до редколегії 12.11.2020

Булудуков О. Ю. Предмет тактичного рішення в криміналістиці. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*: зб. наук. пр. / редкол.: О. М. Ключев, В. Ю. Шепітько та ін. Харків : Право, 2020. Вип. 22. С. 41—51. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2020.03>.